

Samen op weg?

Philip Vanmaekelbergh

Basale Stimulatie kiest om samen met de persoon met EMB op weg te gaan. Het is geen voor de hand liggende keuze. Er zijn redenen om dit niet te doen: de moeilijke verstaanbaarheid van de persoon, de angst in de regelmatig voorkomende stresssituaties, de tijdsdruk zowel thuis als in de voorziening. Soms wordt dit gemotiveerd vanuit de persoon zelf: "Hij heeft moeite met aanraking en manipulatie tijdens de verzorging. Daarom doen we alles zo snel mogelijk. Dat verkort het ongemak."

Deze werkwijze biedt geen vooruitzicht op een vlotter verloop in de toekomst. Om die weg te vinden moeten we toch pogen om de situatie samen te beleven. Nu en dan vertragen en samen de verschillen tussen manieren van aanraken en bewegen op de verzorgingstafel beleven.

Samen beleven, het lijkt vanzelfsprekend. Het is het niet. Hoe kunnen wij, mensen van woorden en ideeën, van zien en begrijpen, op de dezelfde golflengte komen met mensen die hun ervaring lichaamsgebonden ordenen, als het ware geslingerd van de ene sensatie naar de andere. Voor hen telt het nu: hoe ze nu aangedaan zijn door geluid, door warmte, door licht of door iets van binnen het lichaam. We kunnen het ons nauwelijks voorstellen hoe het is om geregeld moeite te hebben voldoende zuurstof in te ademen of om bij elke verandering van geluid een toename van spierspanning te ervaren.

Van groot belang is de begroeting: de toenadering, de aanspreking en eventueel de aanraking.
- de toenadering.

Terwijl we naderen observeren we. We vragen ons af wat de persoon beleeft, hoe wakker, hoe ontspannen hij is, wanneer hij ons zal opmerken. We zorgen ook voor onszelf door na te gaan vanuit welke houding we contact zullen leggen.

- de aanspreking.

Vanop een gepaste afstand noemen we de naam van de persoon. Misschien had hij ons al gezien en had hij zijn alertheid reeds aangepast aan onze komst. Misschien zat hij in zichzelf gekeerd en verschiet hij nu van onze komst. Misschien hoort hij ons niet of let hij niet op ons en dommelt hij verder of zet hij zijn zelfstimulerende beweging verder.

- de aanraking.

Onze hand op de schouder of op de knie of een andere plaats op het lichaam, waarvan we weten dat de persoon dit kan aannemen. Een duidelijke aanraking met een vlakke of een omvattende hand nodigt uit tot contact. We nodigen de persoon uit om te tonen hoe hij zich voelt en of hij zich kan instellen op een gezamenlijke activiteit.

Andreas Fröhlich ziet communicatie als volgt: het zijn verbale of non-verbale activiteiten, met of zonder gebruik van afgesproken tekens, die er toe leiden dat mensen iets gemeenschappelijks creëren, iets dat ze samen delen en begrijpen.

Voorbeeld: een dagelijkse ontmoeting met een blinde jonge vrouw met EMB die zeer snel overprikkeld raakt door verandering van licht en door beweging. Ze zit meestal met de armen geplooid, de vuisten dicht bij de kin. Dit is een houding die ze goed kent. Ze brengt, weliswaar onbewust, de energie op om de hoge spierspanning in de armen aan te houden.

Hoe kunnen wij in de begroeting met haar iets gemeenschappelijks creëren? Met welk aspect uit haar beleving kunnen we contact maken? Waarover kunnen we een akkoord vinden?

We kunnen ons samen richten naar de houding, naar de spierspanning. Bv. door na een korte

aanspreking haar armen tegen haar borst te houden. Ze moet dan zelf de spanning niet meer opbrengen om in de zo goed gekende houding te blijven. We nemen het een stukje over. We delen het. Er komt reactie, een beetje ontspanning, ruimte voor het begin van een beweging. Je zou kunnen zeggen dat we op dat moment haar houding erkennen als iets kostbaars van haarzelf. Daarover gaan we akkoord. Vandaar vertrekken we in een verzorging of een activiteit.

Bij een persoon, die dankzij betere motorische mogelijkheden, zichzelf via stereotiepe bewegingen stimuleert, verloopt dit volgens hetzelfde patroon. In de begroeting erkennen we de persoon in zijn manier van doen: door onze goedkeurende woorden, door hem te spiegelen, door even mee te doen. Ook hier is erkenning het vertrekpunt. We beschouwen zijn gedrag als de voor hem op dat ogenblik best mogelijke manier om present te zijn, om zichzelf gewaar te worden in een complexe omgeving.

Zo vertrekken we en gaan we onze gang in het dagelijkse leven. Naar de badkamer of de keuken, naar de kine, op wandel. We doen wat moet gedaan worden. En we zien wat we tegenkomen, hoe de persoon de wisselende omstandigheden opneemt.

Twee functies spelen een belangrijke rol: de alertheid en de oriëntatie.

- de alertheid.

Personen met EMB hebben een wisselende waakzaamheid. Het ene moment dommelen ze in, het andere zijn ze wakker. Dan nog is het vaak moeilijk om een stabiele rustige aandacht te houden. Kleine veranderingen in geluid, licht of houding veroorzaken soms massale reacties: toename van spierspanning, ademritme, emotie. Dit is soms zo heftig en overheersend dat het de persoon verhindert om zich te richten naar wat er verandert in de omgeving.

- de oriëntatie.

De persoon richt zijn aandacht naar wat hem beroert. Hij is niet meer alleen maar aangedaan door een prikkel. Hij spitst de oren, hij zoekt met de ogen, hij tast met de huid (zelfs al zien we hem bijna niet bewegen). Hij beseft dat er iets is en richt zich er naar. Fröhlich noemt dit in het Duits 'spüren'. Letterlijk vertaald 'speuren'. Het veronderstelt activiteit van een persoon in zijn omgeving. Er komt onderscheid tussen de persoon en de omgeving. De persoon merkt dat er 'iets' is. Hij begint zichzelf te voelen in zijn omgeving. Het IK ontwikkelt.

Samen op weg is in de eerste plaats zorgen dat er een rustige aandacht is. Dat de alertheid een beetje stabiel blijft. Dat de schommelingen in de spierspanning, in het ademritme, in de emotie binnen de perken blijven.

De begeleider let zelf op veranderingen in de sensorische vloed. Hij ziet afkomen wat het evenwicht van de persoon bedreigt. Hij probeert dit te filteren tot het verteerbaar is en/of hij versterkt de persoon in het ondersteunen van zijn aandacht.

Het is alsof we de persoon er aan herinneren dat hij 'er' is, met lijf en leden. Enkele voorbeelden:

- zijn naam noemen met onze stem dicht bij zijn oor en wat afkomt aankondigen
- hem laten voelen dat hij in zijn stoel zit door met een hand op zijn schouder een kleine beweging te maken waarbij hij zich voelt glijden tegen de rugleuning
- door enkele snelle klopbewegingen op zijn schouder
- door gewoon met onze hand op de schouder of de borst even mee te deinen op het ademritme
- door samen onze aandacht te sturen in de richting van de nieuwe prikkel.

Dit handelen is typisch basaal. De nabije zintuigen worden aangesproken:

- het somatische: voelen via de huid, de spieren en de gewrichten
- het vibratorische: de trilling die informatie geeft via het skelet
- het vestibulaire: ervaring van het evenwicht, van de positie in de ruimte.

De aanspreking gebeurt niet zintuig per zintuig. Het doel is immers niet het organiseren van een specifieke activiteit maar wel samen met de persoon regelen dat de alertheidsreacties niet telkens tot stress en ontreddeiding leiden en het speuren versmachten. Dat hij met enig comfort kan present zijn en genieten van wat er gebeurt rondom hem. Zo'n situaties meemaken geeft de persoon vertrouwen.

Het lijkt banaal, maar voor heel wat personen met EMB is gewoon de dingen van alledag meemaken een hele prestatie. Van de begeleider vraagt het naast fijngevoeligheid en concentratie ook bescheidenheid om niet te ver te willen springen. Mee genieten van het dobberen of surfen op de veranderende sensorische vloed is versterkend voor de persoon met EMB.

Wanneer de stress op een moment toch te sterk wordt, dan zit er niets anders op dan dit te erkennen en vandaar terug het contact aan te gaan. Misschien was er toch een te sterke prikkel, misschien heeft de persoon nu nood aan een rustpauze. De persoon toont ons zijn weg in zijn realiteit. Wij proberen die al doende in een lichaamsgebonden dialoog te begrijpen.

Sommige personen groeien daar wat uit en komen tot een steviger evenwicht. Dan maken ze ons duidelijk dat het telkens verlangzamen in de benadering eigenlijk niet hoeft. We blijven echter waakzaam. We weten dat de fysieke conditie van veel personen met EMB kwetsbaar is. Als het wat minder gaat, rekenen ze op onze nabijheid.